

A Neturei Karta és a vallásos cionizmus hatása Izrael Állam biztonságára

Izrael Államot megalakulása óta számtalan veszély fenyegeti. Az ország rengeteg fegyveres konfliktust vívott meg túlélése érdekében. Habár az ország nemzetközi és regionális helyzete az idő múlásával javult, új ellenségek is megjelentek, például Irán. A legtöbb fenyegetés az államhatáron kívülről, illetve a megszállt területekről éri az ország biztonságát. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lennének olyan elemek akár az izraeli társadalomban, akár a világ zsidóságán belül, amelyek problémát jelenthetnek az államnak. Ez az írás két ilyen belső, bár természetében eltérő problémás közösséget, a Neturei Karta nevű ultraortodox csoport és a vallásos cionista közösség hatását vizsgálja az ország biztonságára nézve.

A Neturei Karta története

Ahhoz, hogy megértsük, miért jött létre a szervezet, vissza kell tekintenünk időben legalább az európai felvilágosodás koráig. Egészen odáig ugyanis a világ zsidósága – habár voltak különbségek az egyes csoportok között, gondoljunk csak az askenázi–szefárd ellentétre¹ – nagyjából egységes volt. Vallási és nemzeti kisebbséget alkottak a különböző társadalmakban, de fő szabály szerint elkülönülve, saját szokásaikat megtartva. A zsidó közösségek széles körű autonómiát élveztek: gazdasági, vallási, jogi, társadalmi és kulturális önállósággal rendelkeztek.² A felvilágosodás, illetve az ezen elvek mentén átalakuló európai társadalmak azonban változásokat hoztak, ez a zsidóságon belül pedig újabb törésvonalakat eredményezett. Kelet- és Kelet-Közép-Európa egy részében megjelent a haszidizmus (a zsidó vallásnak egy pietista irányzata³), illetve Európa-szerte (igaz, különböző mértékben és ütemben) elkezdődött a zsidóságnak az egyes nemzetállamokba és birodalmakba való integrációja, asszimilációja. Ez utóbbi okozta a nagyobb változást, hiszen a felvilágosult zsidóság a zsidó vallás megreformálását, a modern időkhöz való adaptálását is kívánatosnak tartotta. Lényegében ez vezetett az ortodoxia és a különböző reformirányzatok szakadásához.⁴

¹ A két csoport között elsősorban nyelvi és liturgiakülönbségek vannak. *Ashkenazic and Sephardic Jews* (s. a.); David Shasha: Understanding the Sephardi-Ashkenazi split. *The Huffington Post*, 2010. június 20.

² Carsten Schapkow: How Jews modernized: The western nations. In T. Alan Levenson (szerk.): *The Wiley-Blackwell history of jews and judaism*. Hoboken, Wiley-Blackwell, 2012. 327–342.

³ Aryeh Wineman: *The hasidic parable: an anthology with commentary*. Philadelphia, The Jewish Publication Society, 2001. xiii.

⁴ Schapkow (2012) i. m. 327–342.

Jelen írás számára azonban jelentősebb az európai nacionalizmusokból kinövő zsidó nacionalizmus, a cionizmus megjelenése.⁵ Ennek az ideológiának a megjelenéséig ugyanis a zsidó nemzeti otthon kérdését a vallási megközelítés jelentette: a Talmud szerint a zsidók szétszórását a nép bűnei eredményezték, és majd a Messiás eljövetelkor térhetnek vissza a zsidók Izrael földjére, hogy újra létrehozzák az államukat.⁶ Ezzel a felfogással szemben áll a cionizmus, amely szekuláris alapon, a gyakorlati tapasztalatokból (a vissza-visszatérő zsidóüldözések Európában) levezetve érvel a zsidó nemzeti haza létrehozásának szükségessége mellett.⁷ Ez az eltérés az alapja annak az ellentétnek, amely az ultraortodox (más néven haredi⁸) vallási csoportok, illetve a szekuláris erők között a mai napig fennáll mind Izraelben, mind nemzetközi szinten.

Az ellentét és a konfliktus a cionizmus megjelenése után szinte azonnal megjelent. 1912-ben Katowicében (a mai Lengyelország területén, amely akkoriban a Német Császárság területéhez tartozott) létrejött az Agudat Yisrael (Izrael Egysége) párt, amely a cionizmust elutasító zsidók politikai érdekérvényesítő fóruma volt. A párt helyi szervezettel rendelkezett az akkori Palesztina mandátumterületén is, a cionisták szervezett közösségének, az úgynevezett Jisuvnak az ellenzékeként működött.⁹ Az idő előrehaladtával azonban különböző kompromisszumokat kötött a párt előbb a Zsidó Ügynökséggel, majd Izrael Állammal.¹⁰ A holokauszt után a szervezet felmérte az önálló zsidó állam megteremtésének szükségességét, ezért bár továbbra sem támogatta Izrael létrejöttét, és annak felépítésében sem igazán vett részt, a korábbiaktól eltérően nem is ellenezte azt, egyfajta semleges pozíciót képviselt.¹¹

Voltak azonban olyanok, akik számára ez a kompromisszumkész politika nem volt elfogadható: 1937-ben Rabbi Amram Blau az Agudat Yisraelből kilépve Rabbi Aharon Katzenelbogennek megalapította a Chevrat HaChayim (az Élet Társadalma) nevű szervezetet, amely hamarosan Neturei Karta (a Város Örzői) néven vált ismertté.¹² A Neturei

⁵ Habár a modern cionizmusnak voltak előfutárai, atyjának a Budapesten született Theodor Herzl-t tekintik. Az eszmével kapcsolatos elképzeléseit a 19. század legvégén fejtette ki. Lásd Dan Cohn-Sherbok: *Introduction to zionism and Israel: from ideology to history*. New York, Continuum, 2012. 8–10.

⁶ Dovie Schochet: Discover the four exiles of the jewish people. *Chabad.org*. s. a.; J. Immanuel Schochet: *Laws concerning kings and the Messiah*. *Chabad.org*. s. a.

⁷ Herzl írja *A zsidó állam* című művében: „Nép vagyunk, mert külső ellenségeink kovácsoltak bennünket egy összetartozó néppé.” Theodor Herzl: *A zsidó-állam: A zsidó-kérdés modern megoldásának kísérlete*. Budapest, Jövőnk, 1919. 4. 15.

⁸ Harediknek, vagy más néven ultraortodoxoknak nevezzük azon zsidó csoportokat, akik a modern szekuláris kultúrát elutasítják, a vallási szövegeket fundamentalista módon értelmezik. A legtöbb ilyen csoport anticionista nézeteket vall, vagy valamiféle vallási fenntartása van a zsidó állammal kapcsolatban. Lauren Markoe: Should ultra-Orthodox Jews be able to decide what they're called? *The Washington Post*, 2014. február 06; Sholom Kesselman: Chabad and Zionism – complicated relationship. *Chabad Currents*, 2016. május 12.

⁹ Gadi Sagiv: A history of hasidism: origins and developments. In T. Alan Levenson (szerk.): *The Wiley-Blackwell history of jews and judaism*. Hoboken, Wiley-Blackwell, 2012. 277–290.

¹⁰ David: Israel's status quo agreement. *The Strange Side of Jewish History*, 2012. december 13.

¹¹ Martin Edelman: Israel, state of: political parties. In Judith R. Baskin (szerk.): *The Cambridge Dictionary of Judaism and Jewish Culture*. Cambridge, Cambridge University Press, 2011. 304.

¹² Motti Inbari: Rabbi Amram Blau founder of the Neturei Karta Movement: An abridged biography. *Hebrew Union College Annual*, 81. (2010). 193–232.

Karta arámi elnevezés, amely a Jeruzsálemi Talmud egyik történetéből ered, amelynek során Rabbi Judah haNasi két rabbit küldött egy ellenőrző útra. Amikor elértek egy településre, azt mondták, hogy látni szeretnék a város őrzőit, a fegyveres városi őrség pedig ennek megfelelően díszbemutatót tartott nekik. Ekkor a két rabbi azonban azt mondta, ők nem a város őrzői, hanem annak elpusztítói. A polgárok erre megkérdezték, hogy ha ők nem, akkor kik tekinthetők őrzőknek. A rabbik így feleltek: az írástudók és a tudósok. Ebből kiindulva a Neturei Karta tagjai úgy tekintenek magukra, mint akik beteljesítik a védelmét annak, ami szerintük a „Tóra és a hagyományos, meg nem változtatott zsidó vallás álláspontja”.¹³

A Neturei Karta tagjainak nagy részét két csoport tette/teszi ki: 1) magyar zsidók leszármazottai, akik a 19. század elején telepedtek le Jeruzsálem óvárosában, 2) litván zsidók leszármazottai, akik a Vilnai Gaon¹⁴ követői voltak, és valamivel korábban tették ugyanezt. A 19. század végén ez a két csoport részt vett a városfalon kívüli új lakónegyedek létrehozásában (ezt az óváros túlszűfolttsága tette szükségessé), napjainkban pedig tagjaik főleg két ilyen negyedben, Batei Ungarinban és Meah Shearimban élnek. Létszámukat nagyjából 5000 főre becsülik. A két csoport tagjai természetesen már a kezdetektől elleneztek a cionizmust, illetve a cionista ideológia által vezérelt bevándorlók érkezését.¹⁵

A vallásos cionizmus története

A cionizmussal, amely alapvetően egy szekuláris mozgalom volt, nagyjából egyidőben jelent meg az azt támogató vallási narratíva is. Ebből eredeztethető a későbbi vallásos cionizmus. Mivel a cionizmus alapító atyái, vezetői és aktivistái közül sokan egyáltalán nem voltak vallásosak, vagy éppen ellenérzéseket tápláltak a vallás iránt, a különféle ágazatokhoz tartozó vallásos zsidókban a következő dilemma alakult ki: hogyan viszonyuljanak egy olyan mozgalomhoz, amely nem tartja központi kérdésnek a vallásos meggyőződést, de tagadhatatlanul sokat tett a zsidóság népként való létezéséért? A válaszokat erre a kérdésre az alábbi három kategóriába lehet sorolni:

1. a cionizmust teljesen el kell elutasítani annak minden eredményével együtt, és vele tevékenyen szembe kell helyezkedni;
2. a cionizmusra mint szükséges, pozitív politikai fejleményre kell tekinteni, amely talán közelebb segít minket a megváltáshoz, de amelynek jelenleg semmiféle különös vallási jelentősége nincs;
3. a cionizmust teljességgel el kell fogadni, mint a megváltás folyamatának tényezőjét, még ha a legtöbben, akik részt vállaltak belőle, ennek nincsenek is tudatában.

¹³ *What is the Neturei Karta?* (s. a.)

¹⁴ A Vilnai Gaon (Elijah ben Solomon Zalman) a 18. század legnagyobb zsidó vallástudósa volt, aki ellenezte az akkor megjelenő haszidizmust, és ragaszkodott a zsidó vallási szövegek tradicionális értelmezéséhez. Samuel Yaniv – Givat Shmuel: *The Vilna Gaon and his vision of redemption*. 2015.

¹⁵ *Neturei Karta* (s. a.).

Az első választ adta és különböző mértékig adja ma is a legtöbb ultraortodox közösség. A második és a harmadik válasz szolgáltatja az alapot a vallásos cionizmusnak. A vallásos cionizmus történetének elején jobbra a második,¹⁶ később pedig a harmadik narratíva volt a világi cionizmussal való együttműködéséhez az alap. Ez az alternatíva az úgynevezett geula- (megváltás-) orientált nézet.¹⁷ Ez a megközelítés az 1880-as évekre vezethető vissza, de más formában már korábban, a 19. század közepén is megjelent.¹⁸ Ennek a nézetnek a legátfogóbb bemutatását Avraham Yitzhak HaCohen Kook (1865–1935) izraeli főrabbi írásaiban találjuk meg. Őt szokás a mai vallásos cionizmus atyjaként emlegetni. Kook rabbi szerint a szekuláris cionizmus – öntudatlanul – Izrael nép voltának isteni forrásaiból táplálkozik. Ezért támogatni kell azt, míg mindenki felismeri ezt az igazságot.¹⁹ A rabbi szerint a nemzeti újjászületés – a cionizmus – a geula folyamatának kezdete, tehát a megváltás elkezdődött. Nézeteit a fia, Tzvi Yehudah HaCohen Kook rabbi (1891–1981) és annak tanítványai fejlesztették tovább. Központjuk a Mercaz HaRav jesiva volt. Az 1940-es és 1950-es években két rendkívüli történelmi esemény határozta meg a gondolkodásukat: a holokauszt és Izrael állam születése. E két történés eseményei mély érzelmi és spirituális reakciókat váltottak ki a különféle zsidó körökben. A geulamotívum így tehát egyre erősebbé vált a vallásos cionista közösségekben. Ennek, valamint saját aktivitásának köszönhetően a Mercaz HaRav az 1950-es évek végétől kevesebb mint egy évtized leforgása alatt a vallásos cionizmus vezető erejévé vált.²⁰

A hatnapos háború komoly fordulópontra volt a vallásos cionista közösség történetében. Az akkor elfoglalt területek – Júdeában, Szamáriában, Gázában, a Sínai-félszigeten és a Golán-fennsíkon – ugyanis lehetőséget biztosítottak arra, hogy a történelmi Izrael földjének benépesítését tovább folytassák ezek a közösségek.²¹ E változás eredményeként született meg jobbra a Mercaz HaRavban tanult személyekből 1974-ben formálisan is a Gush Emunim („a hűségeselek blokkja”) nevű szervezet, amely zsidó telepek létrehozását tűzte ki céljául a fent említett területeken.²² A Likud 1977-es hatalomra kerülése után ehhez nagyobb támogatást, illetve a vezető társadalmi pozíciókhoz is nagyobb hozzáférést kaptak.²³ Az 1978-as Camp David-i egyezmény ebből a szempontból visszalépést jelentett, hiszen Izrael területeket adott fel (a Sínai-félszigetet). Ez a Gush Emunim egyes tagjait radikalizálta, és megalapították a Jewish Underground (HaMakhteret HaYehudit, röviden Makhteret) nevű szervezetet.²⁴ Ezt később az izraeli bíróság terrrorszervezetnek

¹⁶ Dan Michman: *Izrael – A vallásos cionizmus történeti szempontból*. s. a.

¹⁷ Motti Inbari: Religious zionism and the Temple Mount dilemma – Key trends. *Israel Studies*, 12. (2007), 2. 32–34.

¹⁸ Michman (s. a.) i. m.

¹⁹ David Liepert: *Muslim, christian and jew: Finding a path to peace our faiths can share*. Toronto, Faith of Life Publishing, 2010. 206.

²⁰ Michman (s. a.) i. m.

²¹ Mitchell G. Bard: Facts about Jewish settlements in the West Bank. *Jewish Virtual Library*, s. a.

²² Moshe Hellinger – Isaac Hershkowitz – Bernard Susser: *Religious zionism and the settlement project – ideology, politics, and civil disobedience*. Albany, State University of New York Press, 2018. 1.

²³ Michman (s. a.) i. m.

²⁴ David S. New: *Holy War: The rise of militant christian, jewish and islamic fundamentalism*. London, McFarland and Company, 2002. 143.

minősítette. Ehhez a csoporthoz volt köthető palesztin polgármesterek elleni autóbomba-támadások végrehajtása, a muszlim diákok megölése Hebronban, az arab buszok elleni bombatámadások és a Sziklamecset felrobbantásának terve.²⁵

Az oslói megállapodás újabb krízist jelentett a vallásos cionizmusban domináló geulairányzat számára. A kormány újabb területi kompromisszumokra való nyitottságában ugyanis azok, akik az Erec Jisraél teljes területében gondolták a nemzeti újjászületés garanciáját, a churbánhoz, a pusztuláshoz vezető folyamat kezdetét látták.²⁶ Ennek tükrében érthető, hogy Yitzhak Rabint is egy szélsőséges vallásos cionista gyilkolta meg.²⁷ Jelenleg a Zsidó Otthon (*Jewish Home, HaBayit HaYehudi*) nevű párt képviseli a vallásos cionistákat a Knesszetben, habár sokan a közösségből a nagyobb Likudra szavaznak. A Zsidó Otthon 2009 óta folyamatosan a kormánykoalíció tagja. A legújabb felmérések szerint a vallásos cionizmussal szimpatizálók száma (a hagyományosan régóta ide tartozó 6–700 ezer emberen felül) akár az izraeli társadalom 22%-át, mintegy 1,8 millió embert is kitehet. A csoport jó társadalmi beágyazottsággal rendelkezik, főleg a hadseregben, ott is leginkább alacsony és közepesen magas tiszti beosztásokban dolgozik sok vallásos cionista.²⁸

Összességében tehát elmondható, hogy a vallásos cionizmus, a Neturei Kartával ellentétben, komoly társadalmi-politikai erőnek számít Izraelben, amely nagyjából száz év alatt építette fel magát egy viszonylag marginális közösségből egy több százezer (vagy akár több mint másfél millió) főt számláló, a politikai döntéshozatalt is befolyásolni képes tömeggé. Igaz ugyanakkor az is, hogy a vallásos cionista közösségen belül az igazán szélsőségesek aránya elenyésző, míg a Neturei Karta tagjai mindannyian szélsőségeseknek tekinthetők.

A Neturei Karta vallási nézetei

A Neturei Karta a cionizmust vallási okokból ellenzi. A *Smóna Eszre* (*Énekek éneke*) bizonyos zsidó ünnepeken mondott változata tartalmazza, hogy a zsidó nép szétszórására Izrael földjéről annak bűnei miatt került sor. Ezzel összefüggésben a csoport tagjai fenntartják a Babilóniai Talmudból származó, úgynevezett „három eskü” szigorú értelmezését.²⁹

„Ez a három eskü mire [van]? Egy [arra], hogy ne menjen fel Izrael a Falra, egy [arra], hogy megeskette a Szent, áldott Ő, Izraelt, hogy ne lázadjon a világ népei ellen, és egy

²⁵ Thomas L. Friedman: Jewish Settlers are convicted in terror cases. *The New York Times*, 1985. július. 11.

²⁶ Michman (s. a.) i. m.

²⁷ John Kifner: A son of Israel: Rabin's assassin – A special report; Belief to blood: The making of Rabin's killer. *The New York Times*, 1995. november 19.

²⁸ Hellinger–Herszkowitz–Susser (2018) i. m. 15–16.

²⁹ *Because we are Jews* (s. a.).

[arra], hogy megeskette a Szent, áldott Ő, a világ népeit, hogy ne sanyargassák Izraelt a kelletténél jobban.”³⁰

A Neturei Karta tehát (és az anticionista ultraortodox zsidóság) a fenti, az *Énekek énekének* (2,7; 3,5; 8,4) verseit magyarázó sorokat úgy értelmezte, hogy Isten megtiltotta a zsidóságnak az Izraelbe való tömeges visszatérést egészen addig, amíg el nem jön a Messiás. Ebből világosan következik, hogy egy zsidó állam megalapítását Izrael földjén szerintük nem lehet a nemzeti önrendelkezésre alapozni, az csupán a vallási próféciák beteljesülésével jöhet el. Nézeteik szerint e három eskü az Örökkévalóval kötött, megszegésük (Izrael Állam megalapítása) tehát az isteni akarat semmibevétele, eretnkség.³¹

A vallásos cionizmus vallási nézetei

Miként a Neturei Karta és az ultraortodox irányzatok vallási alapon ellenzik a cionizmust, a vallásos cionisták ugyancsak a vallásra támaszkodva támogatják azt. Nézeteik lényege, hogy a megváltás nem egy pillanat alatt bekövetkező esemény, hanem szakaszosan, elhúzódva történik.³² Másképpen magyarázva a Messiás eljövele – ameddig az ultraortodoxok szerint tilos a tömeges visszatérés a zsidók számára Izraelbe – már megkezdődött, tehát a zsidók visszatérhetnek, és vissza is kell térniük Izrael földjére.

A vallásos cionisták úgy tartják, a messiás eljövele, a megváltás már elkezdődött, és ennek a folyamatnak ők is tevékeny szereplői. Nézetük szerint a történelmi Izrael területét³³ a zsidóknak kell benépesíteni, mivel így tartják meg leginkább a Tóra parancsolatait. Ez az, ami előrébb hozhatja a megváltó eljövételét.³⁴ Erre épül a telepesmozgalom, amely a mozgalom fő profilja. Egy másik fontos témakör a Harmadik Szentély felépítésének és magának a jeruzsálemi Templom-hegynek a kérdésköre. Vannak, akik úgy vélik, a Harmadik Szentély felépítése előfeltétele a Messiás eljövételének, a többség ugyanakkor (és a legtöbb rabbinikus állásfoglalás is ezt tükrözi) a szentély felépülését nem sürgeti, a Templom-hegy felügyeletére azonban igényt tart. A Templom-hegyen való imádkozás kérdésköre is összetett: vannak, akik az egész területen való imádkozást tilosnak ítélik, mások csak az egykori szentély területén belül tartják azt nem megengedettnek.³⁵

³⁰ *Ketubot 111a* (s. a.)

³¹ *A három eskü (Ketubot 110b–111a)* (s. a.).

³² Inbari (2007) i. m. 32–33.

³³ Más néven Nagy-Izraelt, amely alatt hagyományosan a mai Izraelt és a Palesztin Területeket értjük, de a *Biblia* többször beszél más határokról is. Igaz ugyanakkor, hogy nem következetesen. Van, amikor keleti határnak az Eufráteszt jelöli meg, máskor csupán a Jordán folyót. (Teremtés 15:18–21, Deuteronomium 11:24, Deuteronomium 1:7, Számok könyve 34:1–15, Ezeiel 47:13–20.)

³⁴ „Aztán vegyétek birtokba a földet, és lakjatok rajta. Mert nektek adom az országot, legyen a birtokotok.” (Szám 33, 53.)

³⁵ Inbari (2007) i. m. 35–40.

A Neturei Karta és a Sikrikim hatása Izrael Állam biztonságára

Habár a Neturei Karta tagjainak Izrael-ellenes tevékenysége széles skálán mozog, csak kevesen jelentenek biztonsági problémát az államra nézve. Sokan „csupán” ignorálják Izrael Állam létét, és legfeljebb Purim ünnepekor izraeli zászlókat égetnek.³⁶ Vannak azonban, akik tovább mennek. Az egyik ilyen volt a Neturei Karta jeruzsálemi vezetője, Moshe Hirsch, aki Jasszer Arafat kabinetjében volt a zsidó ügyekért felelős tanácsadó.³⁷ Más tagjai a csoportnak olyan holokausztkonferencián vettek részt 2006-ban Teheránban, amelyen több ismert holokauszttagadó is jelen volt.³⁸ Ezzel kapcsolatban megemlítendő, hogy egy másik ismert anticionista ultraortodox zsidó vallási csoport, a szatmári haszidok (akik egyébként szintén magyar gyökerekkel rendelkeznek, és a legnagyobb létszámú ultraortodox csoportnak tekinthetők³⁹) hivatalos közleményt adott ki, amelyben embe-riség elleni bűnténynek nevezik a konferencián való részvételt.⁴⁰

Ami valódi veszélyt jelenthet az izraeli társadalomra, hogy a Neturei Karta tagjai ellenséges országok szolgálatába állnak. Erre is volt már példa: 2014-ben a csoport egy tagja az Iráni Iszlám Köztársaságnak ajánlotta fel a szolgálatait.⁴¹ Egy másik esetben a közösség delegációja magas rangú Hezbollah-vezetőkkel találkozott.⁴² A Neturei Karta tagjai ilyen szempontból potenciális nemzetbiztonsági fenyegetést jelenthetnek. Azonban az is valószínű, hogy az izraeli titkosszolgálatok is tisztában vannak ezzel a helyzettel. A tagok viszonylag alacsony létszáma miatt könnyebb őket ellenőrizni. A közösség rendkívül zárt, a sorkötelezettség alól felmentést élveznek, és állami hivatalokat elvi okokból nem viselnek. Ha mégis ezzel ellenkezően tennének, az már önmagában gyanús lenne. Ezek a körülmények mind az ellenőrzésüket segítik, és az esetleges észrevétlen beépülésüket nehezíti. Ettől függetlenül természetesen potenciális kockázatként érdemes őket kezelni.

Van egy másik szervezet, amely szintén az izraeli társadalomra káros tevékenységet fejt ki: ez a Sikrikim⁴³ nevű csoport. Ez egy, a Neturei Kartánál is radikálisabb közösség, amely magához a Neturei Kartához is inkább lazábban, mint szorosabban kapcsolódik. Olyan, lényegében szervezett bűnözői csoporthoz vagy helyi maffiához hasonló szervezet, amely olyan (akár ortodox) zsidó szervezeteket, egyéneket támad meg, amelyek valamilyen oknál fogva nem felelnek meg az általuk követendőnek vélt

³⁶ *Neturei Karta around the World* (s. a.).

³⁷ Dennis Hevesi: Rabbi Moshe Hirsch, Israel Opponent, Dies at 86. *The New York Times*, 2010. május 4.

³⁸ *Why are Jews at the "Holocaust denial" conference?* (2006).

³⁹ Jerome R. Mintz: *Hasidic people: A place in the New World*. Cambridge, Harvard University Press, 1998. 27–30; Michael Powell: Succession unclear after Grand Rebbe's death. *The Washington Post*, 2006. április 26.

⁴⁰ Neta Sela: *Satmar court slams Neturei Karta*. 2006.

⁴¹ *Israeli Neturei Karta member sentenced for spying for Iran* (2014).

⁴² Joanna Paraszczuk: Eldad to A-G: Investigate Neturei Karta in Beirut. *The Jerusalem Post*, 2012. április 02.

⁴³ A Sikrikim név a latin Sicarii szóból ered, magyar elnevezése szikáriusok, jelentése törrel rendelkező ember. A szikáriusok eredetileg a zélóták radikális csoportja volt, akik lényegében terrorista akciókat hajtottak végre a megszálló rómaiak ellen, mivel úgy gondolták, így rábírhadják őket a távozásra. Israel Kasnett: Extreme or mainstream? *The Jerusalem Post*, 2011. december 16.

vallási parancsoknak.⁴⁴ A Sikrikim taglétszámát nagyjából 100 főre becsülik, és főleg Jeruzsálem ultraortodox negyedeiben, Meah Shearimban és Ramat Beit Shemeshben koncentrálódnak.⁴⁵ A csoport 2005 környékén tűnt fel,⁴⁶ azóta többször is elkövetett nagy médiafigyelmet kiváltó eseményeket. 2011-ben például egy vallásos-cionista lányiskola nyílt Ramat Beit Shemeshben. Természetesen több haredi csoport ellenezte ezt. Feltételezhetően a Sikrikim tagjai tettekben is kimutatták nemtetszésüket: rendszeresen az iskola előtt álltak, zaklatták az ott tanulókat, kövekkel és tojásokkal dobálták a diákokat. Azt állították, hogy illetlenül öltözködnek.⁴⁷ Szintén 2011-ben történt, hogy a csoport tagjai megrongáltak egy helyi üzletet, amely jégkrémet árult, mivel szerintük a jégkrémfogyasztás illetlen viselkedést testesít meg. A bolt ezután táblákat tett ki, amelyeken arra kéri a vendégeket, hogy a férfiak és nők üljenek külön asztalnál, és ne fogyasszanak jégkrémet nyilvánosan.⁴⁸ Az Or HaChaim könyvesboltot pedig azért rongálták meg, mert az „cionista” anyagokat árult.⁴⁹ Ez utóbbi következményeként majdnem „utcai háború” alakult ki, ugyanis a bolt egy másik haredi csoport (a Gerrer vagy Guri haszidok) tagjának üzlete volt. A tulajdonosi kör bosszút akart állni a Sikrikim tagjain.⁵⁰

A Sikrikim tevékenysége azonban az alacsony taglétszám miatt szintén nem tekinthető komoly biztonsági kihívásnak, ám megjelenésük mérsékelt aggodalomra adhat okot. A guri haszidokkal fennálló, már-már bandaháború jellegű szembenállásuk ugyanis veszélyeztetheti a környéken lakó állampolgárok biztonságát, és idővel akár továbbgyűrűzhet, más, hasonló ellentétek kiéleződéséhez vezethet egyéb csoportok között.

A vallásos cionizmus hatása Izrael Állam biztonságára

A vallásos cionizmus Izrael biztonságára gyakorolt hatását két nagyobb téma köré tudjuk csoportosítani: a telepes mozgalom és a Templom-hegy köré.

A telepes mozgalom egyes szerzők szerint stratégiai kihívás,⁵¹ mivel hátráltatja az úgynevezett kétállami megoldást, amely keretében Júdea, Szamária és a Gázai övezet egy önálló palesztin állam része volna. A vallásos cionisták szerint bűn lemondani ezekről a területekről, azokat ugyanis Isten adta a zsidóknak, így elleneznek minden erre irányuló tevékenységet. Ez viszont kihívást jelent az ország számára. Amennyiben ugyanis a fent említett területeket Izraelhez csatolják: 1.) kiszámíthatatlan nemzetközi reakciókat váltana ki; 2.) ugyancsak beláthatatlan regionális eseményekhez vezethetne;

⁴⁴ Maayan Lubell: Jewish religious zealots attack „immodest” Jerusalem shops. *Reuters*, 2011. október 18.

⁴⁵ Melanie Lidman: Police arrest one of the leaders of Mea She’arim “mafia”. *The Jerusalem Post*, 2011. szeptember 20.

⁴⁶ Kasnett (2011) i. m.

⁴⁷ Allison Kaplan Sommer: Throwing eggs and jeers at little girls. *The Forward*, 2011. szeptember 19.

⁴⁸ *Ultra-strict Jewish sect trashes ice cream parlour claiming licking cones in public promotes promiscuity* (2011).

⁴⁹ Luke Brownein: Jerusalem bookshop targeted by “mafia-like” extremists. *The Guardian*, 2011. szeptember 19.

⁵⁰ Sikrikim/Gur Warfare Escalates – One Person Seriously Beaten (2011).

⁵¹ Hellinger – Herszkowitz – Susser (2018) i. m. xiv.

3.) a demokratikus zsidó állam komoly problémával nézne szembe: vagy zsidó állam maradna, vagy demokratikus állam. A kettő együtt lehetetlen volna. Ennek oka, hogy jelenleg Izraelben körülbelül 6,2 millió zsidó (a lakosság 74,7%-a) és körülbelül 2,1 millió nem zsidó (a lakosság 25,3%) él, ráadásul ennek a nagy része arab.⁵² Júdeában, Szamáriában nagyjából 2,75 millió,⁵³ a Gázai övezetben 1,8 millió arab él.⁵⁴ Ha ez a terület egy ország részét képeznél, 6,65 millió arab élne itt. Ha ehhez hozzáadjuk a különböző számítások szerint az 5–600 ezer zsidó telepest, a zsidók még éppen többséget alkotnának. A mostani természetes szaporulattal számolva azonban rövid időn belül az arab lakosság kerülne többségbe.⁵⁵ Ez nyilvánvalóan az államérdek ellen lenne, hiszen így az ország nehezen tudná megtartani nemzeti karakterét. Ez csak úgy volna lehetséges, ha nem biztosítana azonos jogokat az arab lakosságnak, így viszont nem beszélhetnénk többet demokráciáról.⁵⁶ Ebben az esetben viszont Izrael nemzetközi helyzete jelentősen megváltozhatna, a következmények pedig megjósolhatatlanok lennének.

A telepek azonban napjainkban is forrásai lehetnek bizonyos aktuális problémáknak. Egyrészt a telepek és a telepések egyes esetekben mélyíthetik a két nép közötti konfliktust,⁵⁷ alapot adva a radikalizmusnak, a terrorizmusnak, amely további erőszakspirálhoz vezet. Habár ma nem beszélhetünk zsidó terrorszervezetről, a fanatizált csoportok körében reális veszélynek kell tekinteni olyan kisebb, önálló csoportok vagy egyének esetleges megjelenését, amelyek vagy akik terrorcselekményeket követhetnek el.

Az ország politikai rendszerének és társadalmának biztonságára az is veszélyt jelent, hogyan reagál a vallásos cionista közösség egy illegális telep felszámolására. Itt előtérbe kerül ugyanis két fontos szempont. Az egyik, hogy melyiket tartják „szentebbnek”: Izrael Államot, amely szerintük a vallási parancsolatokkal ellentétes döntést hozott, vagy a telepeket. Eddig jobbra nem okozott problémát, ha az Izraeli Védelmi Erőknek (*Israel Defense Forces* – IDF) illegális telepeket kellett felszámolniuk, mivel kisebb atrocitásokon kívül nem találtak ellenállással.⁵⁸ Még akkor sem, amikor 2005-ben Izrael felszámolta az összes zsidó telepet a Gázai övezetben, kilakoltatva több ezer telepest.⁵⁹ Szakértők azonban tartanak attól, hogy ez a gyakorlat megváltozhat.⁶⁰

⁵² *The World Factbook: Middle East: Israel* (2020).

⁵³ *The World Factbook: Middle East: West Bank* (2020).

⁵⁴ *The World Factbook: Middle East: Gaza* (2020).

⁵⁵ Israel, West Bank, Gaza.

⁵⁶ David Ben Gurion mondta azt az 1967-es sikerek után, hogy Izraelnek fel kell adnia az újonnan fennhatósága alá került területeket. Ha nem így tesz, az állandó konfliktusok belülről emészti fel a demokráciát. Max Fisher: Israel Picks identity over democracy. More nations may follow. *The New York Times*, 2018. július 22.

⁵⁷ Habár arányait tekintve több palesztin terrortámadást követnek el a telepések ellen, mint ahányat a telepések a palesztinok ellen (a legutóbbi a 2015-ös dumai merénylet volt), azonban a megbékélést mindkettő nehezíti. Ilan Ben Zion – Judah Ari Gross: Israel arrests Jewish terror suspects in deadly firebombing. *The Times of Israel*, 2015. december 3; *Fatalities since Operation Cast Lead* (s. a.); Jacob Magid – Michael Bachner: Palestinian stabs three after sneaking into West Bank settlement. *The Times of Israel*, 2018. július 16.

⁵⁸ Hellinger – Hershkowitz – Susser (2018) i. m. 18.

⁵⁹ Hellinger – Hershkowitz – Susser (2018) i. m. 77.

⁶⁰ Hellinger – Hershkowitz – Susser (2018) i. m. 26.

Nemcsak a telepések, hanem a kilakoltatást végző IDF-katonák viselkedése is bizonytalanlanná válhat, tekintve, hogy az IDF-ben harcoló alakulatoknál szolgáló katonák körülbelül egyharmada vallásos cionista körökből kerül ki.⁶¹ Igaz ugyanakkor, hogy a jelenlegi politikai helyzetben, amikor a vallásos cionisták 2009 óta a jobboldali kormánykoalíció tagjai, kevés esély mutatkozik arra, hogy jelentős, a vallásos cionisták többsége számára elfogadhatatlan területi kompromisszumot kössön az állam a palesztinok javára, vagy jelentős mennyiségű telepet számoljon fel.

A vallásos cionizmus másik fontos szimbóluma a jeruzsálemi Templom-hegy. Mivel ezen a helyen fog a próféciák szerint felépülni a Harmadik Szentély, e terület birtoklása elsődleges szempont. Vannak azonban, akik úgy vélik, a Templom-hegyen jelenleg álló muszlim vallási épületek (az Al-Aksza-mecset és a Szikladóm) gátolják a Harmadik Szentély felépülését.⁶² A múltban volt arra precedens, hogy szélsőséges vallásos cionisták ezek felrobbantását tervezték, mivel úgy gondolták, ez felgyorsíthatja a Messiás eljövételét.⁶³ Sajnos nem zárható ki, hogy a jövőben szintén lesznek erre irányuló törekvések, az izraeli szolgálatoknak figyelemmel kell kísérni a legradikálisabb csoportokat, hogy időben közbe tudjanak lépni, ahogyan az történt 1984-ben. Az ilyen, vallási célpontok ellen elkövetett támadások ugyanis könnyen hosszan tartó konfliktusokhoz vezethetnek.

Összegzés

Habár a Neturei Karta és a Sikrikim tevékenysége hordoz magában némi biztonsági kockázatot, biztonságpolitikai kihívásról a szervezetek alacsony létszáma miatt nemigen beszélhetünk. A Neturei Karta tagjaira mindemellett nyilvánvalóan érdemes odafigyelnie az izraeli elhárításnak. Mindazonáltal a jövőben élesebb társadalmi szembenálláshoz vezethet az izraeli társadalomban egyre növekvő létszámú, illetve egyre nagyobb politikai érdekérvényesítéssel rendelkező ultraortodox csoportok és a többségi társadalom között álló feszültség. Az ultraortodoxok többségi megítélését pedig a Neturei Karta, de még inkább a Sikrikim tevékenységei csak tovább rontják. Ezek a kis, szélsőséges csoportok látványos és még az ultraortodox többség ellenszenvét is kiváltó tevékenységük miatt nagy médiafigyelmet kaptak. Ez egészen odáig vezetett, hogy megjelentek olyan hangok, amelyek a két közösséget terrorista szervezetté nyilvánítanák. Az ország stabilitása szempontjából azonban sem a Neturei Karta, sem a Sikrikim nem jelent rendszerszintű fenyegetést.

A vallásos cionisták túlnyomó része törvénytisztelő polgár. Egyes fanatikus tagjai azonban terrorfenyegetettséget jelenthetnek a zsidó állam fennhatósága alá tartozó, elsősorban nem zsidó állampolgárookra nézve. Mivel az ilyen szélsőségesek száma valószínűsíthetően alacsony, biztonságpolitikai kihívásról nem beszélhetünk. A titkosszolgálatoknak

⁶¹ Hellinger – Hershkowitz – Susser (2018) i. m. xiv.

⁶² Inbari (2007) i. m. 31.

⁶³ Nachman Ben-Yehuda: *Theocratic democracy: the social construction of religious and secular extremism*. New York, Oxford University Press, 2010. 90.

és a rendőrségnek figyelemmel kell kísérnie a közösség radikális tagjait, hogy időben kiszűrjék a lehetséges támadásokat. A Júdeában és Szamáriában lévő zsidó telepek léte egyes szerzők szerint stratégiai kihívást jelent Izrael számára, ez ugyanis akadályozza a kétállami megoldást. Jelenleg nem látszik a politikai akarat e telepek közeljövőbeli felszámolására. A Templom-hegyen lévő status quo fenntartása létfontosságú, ennek érdekében az izraeli kormányzat mindent meg is tesz. Ezen a területen szintén a titkosszolgálatok és a rendőrség feladata egy esetleges terrortámadás megakadályozása. Az ország stabilitása szempontjából ez utóbbi terület a legfontosabb. A Júdeában és Szamáriában lévő telepek és az itt elkövetett terrortámadások, a kétállami megoldás el nem érése nem jelentenek rendszerszintű fenyegetést, az ország stabilitását nem veszélyeztetik. Összességében elmondható, hogy habár többféle zsidó szélsőséges szervezet, közösség is megtalálható Izraelben, ezek a belső problémák még mindig eltörpülnek az olyan külső fenyegetések mellett, mint amit Irán, a Hezbollah vagy éppen a Hamász jelent.

Irodalomjegyzék

- A három eskü (Ketubot 110b–111a)* (s. a.). Online: www.zsido.com
- Ashkenazic and Sephardic Jews* (s. a.). Online: www.jewfaq.org/ashkseph.htm
- Bard, Mitchell G.: Facts about Jewish settlements in the West Bank. *Jewish Virtual Library*, s. a. Online: www.jewishvirtuallibrary.org/facts-about-jewish-settlements-in-the-west-bank
- Because we are Jews* (s. a.). Online: www.nkusa.org/activities/speeches/nyc072602.cfm
- Ben-Yehuda, Nachman: *Theocratic democracy: the social construction of religious and secular extremism*. New York, Oxford University Press, 2010.
- Brownein, Luke: Jerusalem bookshop targeted by “mafia-like” extremists. *The Guardian*, 2011. szeptember 19. Online: www.theguardian.com/world/2011/sep/19/jerusalem-bookshop-targeted-extremists
- Cohn-Sherbok, Dan: *Introduction to zionism and Israel: from ideology to history*. New York, Continuum, 2012.
- David: Israel’s status quo agreement. *The Strange Side of Jewish History*, 2012. december 13. Online: <http://strangeside.com/israels-status-quo-agreement/>
- Edelman, Martin: Israel, state of: political parties. In Judith R. Baskin (szerk.): *The Cambridge Dictionary of Judaism and Jewish Culture*. Cambridge, Cambridge University Press, 2011.
- Fatalities since Operation Cast Lead* (s. a.). Online: www.btselem.org/statistics/fatalities/after-cast-lead/by-date-of-event
- Fisher, Max: Israel Picks identity over democracy. More nations may follow. *The New York Times*, 2018. július 22. Online: www.nytimes.com/2018/07/22/world/middleeast/israel-jewish-state-nationality-law.html?searchResultPosition=1
- Friedman, Thomas L.: Jewish Settlers are convicted in terror cases. *The New York Times*, 1985. július. 11. Online: www.nytimes.com/1985/07/11/world/jewish-settlers-are-convicted-in-terror-cases.html?searchResultPosition=1
- Hellinger, Moshe – Isaac Hershkowitz – Bernard Susser: *Religious zionism and the settlement project – ideology, politics, and civil disobedience*. Albany, State University of New York Press, 2018.

- Herzl, Theodor: *A zsidó-állam: A zsidó-kérdés modern megoldásának kísérlete*. Budapest, Jövönk, 1919.
- Hevesi, Dennis: Rabbi Moshe Hirsch, Israel Opponent, Dies at 86. *The New York Times*, 2010. május 4. Online: www.nytimes.com/2010/05/05/world/middleeast/05hirsch.html?searchResultPosition=1
- Inbari, Motti: Rabbi Amram Blau founder of the Neturei Karta Movement: An abridged biography. *Hebrew Union College Annual*, 81. (2010). 193–232. Online: www.jstor.org/stable/23509957
- Inbari, Motti: Religious zionism and the Temple Mount dilemma – Key trends. *Israel Studies*, 12. (2007), 2. 29–47. Online: www.jstor.org/stable/30245660
- Israeli Neturei Karta member sentenced for spying for Iran* (2014). Online: www.jta.org/2014/01/28/israel/israeli-neturei-karta-member-sentenced-for-spying-for-iran
- Kasnett, Israel: Extreme or mainstream? *The Jerusalem Post*, 2011. december 16. Online: www.jpost.com/Magazine/Opinion/Extreme-or-mainstream
- Kesselman, Sholom: Chabad and Zionism – complicated relationship. *Chabad Currents*, 2016. május 12. Online: <https://chabadcurrents.wordpress.com/2016/05/12/chabad-zionism-complicated-relationship/>
- Kifner, John: A son of Israel: Rabin's assassin – A special report; Belief to blood: The making of Rabin's killer. *The New York Times*, 1995. november 19. Online: www.nytimes.com/1995/11/19/world/son-israel-rabin-s-assassin-special-report-belief-blood-making-rabin-s-killer.html?searchResultPosition=1
- Lidman, Melanie: Police arrest one of the leaders of Mea She'arim "mafia". *The Jerusalem Post*, 2011. szeptember 20. Online: www.jpost.com/national-news/police-arrest-one-of-the-leaders-of-mea-shearim-mafia
- Liepert, David: *Muslim, christian and jew: finding a path to peace our faiths can share*. Toronto, Faith of Life Publishing, 2010.
- Lubell, Maayan: Jewish religious zealots attack „immodest” Jerusalem shops. *Reuters*, 2011. október 18. Online: www.reuters.com/article/idUS217819525020111018
- Magid, Jacob – Michael Bachner: Palestinian stabs three after sneaking into West Bank settlement. *The Times of Israel*, 2018. július 16. Online: www.timesofisrael.com/3-wounded-one-of-them-critically-in-stabbing-attack-in-settlement-home/
- Markoe, Lauren: Should ultra-Orthodox Jews be able to decide what they're called? *The Washington Post*, 2014. február 06. Online: www.washingtonpost.com/national/religion/should-ultra-orthodox-jews-be-able-to-decide-what-theyre-called/2014/02/06/99c2a506-8f74-11e3-878e-d76656564a01_story.html
- Michman, Dan: *Izrael – A vallásos cionizmus történeti szempontból*. s. a. Online: <http://zsido.com/fejezetek/izrael-a-vallasos-cionizmus-torteneti-szempontbol/>
- Mintz, Jerome R.: *Hasidic people: A place in the New World*. Cambridge, Harvard University Press, 1998.
- Neturei Karta around the World* (s. a.). Online: www.nkusa.org
- New, David S.: *Holy War: The rise of militant christian, jewish and islamic fundamentalism*. London, McFarland and Company, 2002.
- Paraszczuk, Joanna: Eldad to A-G: Investigate Neturei Karta in Beirut. *The Jerusalem Post*, 2012. április 02. Online: www.jpost.com/Diplomacy-and-Politics/Eldad-to-A-G-Investigate-Neturei-Karta-in-Beirut
- Powell, Michael: Succession unclear after Grand Rebbe's death. *The Washington Post*, 2006. április 26. Online: www.washingtonpost.com/archive/politics/2006/04/26/succession-unclear-after-

[grand-rebbes-death-span-classbankheadcourt-battle-over-control-of-hasidic-sect-continuespan/b349e3a6-595b-4404-86f7-dc31c68022e3/](#)

Sagiv, Gadi: A history of hasidism: origins and developments. In T. Alan Levenson (szerk.): *The Wiley-Blackwell history of jews and judaism*. Hoboken, Wiley-Blackwell, 2012.

Schapkow, Carsten: How Jews modernized: The western nations. In T. Alan Levenson (szerk.): *The Wiley-Blackwell history of jews and judaism*. Hoboken, Wiley-Blackwell, 2012.

Schochet, Dovie: Discover the four exiles of the jewish people. [Chabad.org](#). s. a. Online: www.chabad.org/library/article_cdo/aid/3671017/jewish/Discover-the-Four-Exiles-of-the-Jewish-People.htm

Schochet, J. Immanuel: Laws concerning kings and the Messiah. [Chabad.org](#). s. a. Online: www.chabad.org/library/article_cdo/aid/101744/jewish/Laws-Concerning-Kings-and-the-Messiah.htm

Sela, Neta: *Satmar court slams Neturei Karta*. 2006. Online: www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-3340592,00.html

Shasha, David: Understanding the Sephardi-Ashkenazi split. *The Huffington Post*, 2010. június 20. Online: www.huffpost.com/entry/understanding-the-sephard_b_541033

Sikrikim/Gur Warfare Escalates – One Person Seriously Beaten. 2011. Online: www.theyeshivaworld.com/news/headlines-breaking-stories/106778/sikrikim-gur-warfare-escalates---one-person-injured-seriously-in-beating.html

Sommer, Allison Kaplan: Throwing eggs and jeers at little girls. *The Forward*, 2011. szeptember 19. Online: <https://forward.com/sisterhood/143027/throwing-eggs-and-jeers-at-little-girls/>

The World Factbook: Middle East: Gaza (2020). Online: www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/gz.html

The World Factbook: Middle East: Israel (2020). Online: www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/is.html

The World Factbook: Middle East: West Bank (2020). Online: www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/we.html

Ultra-strict Jewish sect trashes ice cream parlour claiming licking cones in public promotes promiscuity (2011). Online: www.dailymail.co.uk/news/article-2050573/Ultra-strict-Jewish-sect-trashes-ice-cream-parlour-claiming-licking-cones-public-promotes-promiscuity.html

What is the Neturei Karta? (s. a.) Online: www.nkusa.org/AboutUs/

Why are Jews at the "Holocaust denial" conference? (2006). Online: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6171503.stm>

Wineman, Aryeh: *The hasidic parable: an anthology with commentary*. Philadelphia, The Jewish Publication Society, 2001.

Yaniv, Samuel – Givat Shmuel: *The Vilna Gaon and his vision of redemption*. 2015. Online: www.biu.ac.il/JH/Parasha/eng/yomatz/yani.html

Zion, Ilan Ben – Judah Ari Gross: Israel arrests Jewish terror suspects in deadly fire-bombing. *The Times of Israel*, 2015. december 3. Online: www.timesofisrael.com/israel-arrests-jewish-terror-suspects-in-deadly-firebombing/

Zionism: Neturei Karta (s. a.). Online: www.jewishvirtuallibrary.org/neturei-karta